1 Shodná zobrazení v rovině

1.1 Transformace roviny - afinní zobrazení

Transformací roviny na sebe rozumíme zobrazení f, které každému bodu X roviny E_2 přiřadí bod $X' = f(X)$ téže roviny. Nejprve nás budou zajímat jenom afinní zobrazení. Důležitým pojmem při jejich zavedení je pojem dělicí poměr.

1.1.1 Dělicí poměr

Dělicím poměrem zde rozumíme číslo, které jednoznačně udává polohu bodu na přímce vzhledem ke dvěma pevně daným bodům této přímky.

Obrázek 1: Tři kolineární body

DEFINICE 1 (Dělicí poměr). *Nechť A, B, C; $A \neq B$, $C \neq B$, jsou tři body ležící na přímce (tj. tři kolineární body). Dělicím poměrem bodu C vzhledem k bodům A, B rozumíme reálné číslo λ, které zapisujeme (ABC), a pro jehož absolutní hodnotu platí*

$$|(ABC)| = \frac{|AC|}{|BC|}, \tag{1}$$

přitom pro bod C ležící vně úsečky AB je $(ABC) > 0$ a pro bod C ležící uvnitř AB je $(ABC) < 0$. Pro $C = A$ je zřejmě $(ABC) = 0$.

Poznámka. Uvedená definice zavádí dělicí poměr pomocí podílu vzdáleností bodu C od daných bodů A, B. Protože vzdálenosti jsou kladné, nepřináší jejich podíl žádnou informaci o znaménku dělicího poměru, kterému pak musí být věnována zvláštní část definice. Tomu se vyhneme, pokud použijeme k zavedení pojmu dělicí poměr odpovídající vektory definované příslušnou trojicí bodů, viz Obr..

Obrázek 2: Dělicí poměr bodu C vzhledem k bodům A, B

DEFINICE 2 (Dělicí poměr 2). *Nechť A, B, C; $A \neq B$, $C \neq B$, jsou tři body ležící na přímce (tj. tři kolineární body). Potom číslo λ definované rovnicí*

$$C - A = \lambda(C - B) \tag{2}$$

značíme (ABC) a nazýváme dělicím poměrem bodu C vzhledem k bodům A, B.

Poznámka. Ve vztahu (2) je obsažena kompletní informace o čísle λ, tj. o jeho absolutní hodnotě i o znaménku. Pro snazší zapamatování si můžeme (2) přepsat do tvaru

$$\lambda = \frac{C - A}{C - B},$$

který sice není formálně správně, ale jasně koresponduje se vztahem (1). Smysl získá až dosazením souřadnic bodů $A = [a_1; a_2]$, $B = [b_1; b_2]$, $C = [c_1; c_2]$:

$$\lambda = \frac{c_1 - a_1}{c_1 - b_1} = \frac{c_2 - a_2}{c_2 - b_2}.$$

PŘÍKLAD 1.1. *Určete dělicí poměr (ABS) středu S úsečky AB vzhledem k jejím krajním bodům A, B.*

PŘÍKLAD 1.2. *V rovině jsou dány dva pevné body A, B. Určete množinu všech bodů X této roviny, pro které platí*

$$\frac{|AC|}{|BC|} = konst.$$

Poznámka. Uvedené skutečnosti nás mohou přivést k možnosti vyjádření polohy bodu nezávisle na volbě soustavy souřadnic. Bod C můžeme, při zvolených bodech A, B, zapsat takto:

$$C = \frac{1}{1-\lambda}A - \frac{\lambda}{1-\lambda}B.$$

Jedná se o příklad tzv. barycentrických souřadnic.

1.1.2 Afinní zobrazení

Pojem afinní zobrazení známe z 1. ročníku. Obecným vlastnostem a definici tohoto typu zobrazení se budeme věnovat ještě na konci tohoto semestru. Zde nám bude stačit, když si připomeneme, že afinní je takové zobrazení, které zachovává dělicí poměr.

1.2 Definice a vlastnosti shodného zobrazení

DEFINICE 3. *Zobrazení v rovině, které každým dvěma bodům X, Y přiřazuje body X', Y' tak, že*

$$|X'Y'| = |XY|$$

se nazývá **shodné zobrazení** *v rovině (též izometrické zobrazení).*

Poznámka. Můžeme též říci, že shodné zobrazení zachovává vzdálenost bodů, tj. pro shodné zobrazení $f : X \longrightarrow f(X)$ platí:

$$|f(X)f(Y)| = |XY|.$$

PŘÍKLAD 1.3. *Je dána přímka p a body A, B v téže polorovině s hraniční přímkou p. Najděte všechny body $X \in p$ takové, že součet vzdáleností $|AX| + |BX|$ je minimální.*

Věta 1. *Každé shodné zobrazení je* **prosté** *a* **afinní***.*

Další vlastnosti shodných zobrazení:

1) **úsečka** se zobrazí **na úsečku**,
2) **polopřímka** se zobrazí **na polopřímku**,
3) **přímka** se zobrazí **na přímku**,
4) **rovnoběžky** se zobrazí **na rovnoběžky**,
5) **úhel** se zobrazí **na úhel s ním shodný**,
6) **polorovina** se zobrazí **na polorovinu**.

PŘÍKLAD 1.4. *V euklidovské rovině* E_2 *je zvolena kartézská soustava souřadnic. Určete, pro které hodnoty čísel* a, b *existuje shodné zobrazení roviny* E_2 *do sebe, zobrazující body* $[0, 0]$, $[2, 1]$, $[4, a]$ *po řadě na body* $[1, 2]$, $[3, 1]$, $[5, b]$*? Je toto shodné zobrazení určeno jednoznačně?*

Věta 2 (O určenosti shodného zobrazení v rovině 1). *Shodné zobrazení v rovině je jednoznačně určeno libovolnými třemi nekolineárními body* X, Y, Z *a třemi nekolineárními body* X', Y', Z'*, které jsou po řadě jejich obrazy.*

Poznámka. Stejná věta platí pro afinní zobrazení.